

“มวย” ก่อนรัฐชาติไทยสมัยใหม่¹ “Muay” Before the Thai State¹

กัมปนาท เอกฉาย^{2*} (Gumpanad Ek-chai)^{2*}

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะอธิบายสภาพของ “มวย” จารีตของไทย ก่อนการเกิดรัฐชาติไทยสมัยใหม่ ซึ่งโดยปกติแล้ว การอธิบายถึงความเปลี่ยนแปลงของ “มวย” สู่ “มวยไทย” มักอธิบายเพียงแค่ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงจากการคาดเชือกสู่การสวมนวม โดยไม่ได้อธิบายถึงความเปลี่ยนแปลงของรัฐและสังคมที่อยู่เบื้องหลังซึ่งเป็นปัญหาสำคัญในการทำความเข้าใจการเปลี่ยนจากมวยสู่มวยไทย เพราะโครงสร้างของรัฐจารีตโบราณกับรัฐชาติสมัยใหม่นั้นมีความแตกต่างกัน ความแตกต่างของรัฐทั้ง 2 แบบนี้ ทำให้การดำรงอยู่ของวิชามวยทั้ง 2 แบบแตกต่างกันออกไปด้วยบทความชิ้นนี้ต้องการแสดงให้เห็นสภาพของมวยบนพื้นฐานโครงสร้างของรัฐจารีตโบราณ จากการศึกษาสรุปว่า มวยในสมัยรัฐจารีตโบราณมีความแตกต่างกันออกไป เช่น มวยแต่ละสายนั้นมีวิธีการคาดเชือกในรูปแบบที่ต่างกันก่อนชกมวย และมีกลยุทธ์ในการชกมวยที่ต่างกัน เป็นต้น ซึ่งเป็นผลจากปัจจัย 4 ประการ ที่ทำให้วิชามวยนั้นมีความแตกต่างกัน อันได้แก่ ความยากลำบากของการเดินทางในสมัยจารีตการมีข้อจำกัดทางกฎหมายที่ทำให้เกิดอุปสรรคในการเดินทางระยะไกล การก่อตัวและการล่มสลายของชุมชนทางการเมืองในช่วงเวลาที่ต่างกัน การเผยแพร่วิชามวยในลักษณะของตำราเป็นไปด้วยความ

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “กระบวนการเกิดขึ้นของ “มวยไทย” ในรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์”

² นักศึกษาระดับปริญญาโท, ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชียงใหม่ 50200, อีเมล : n-liberalism@hotmail.com

¹ This article submitted in partial of the thesis entitled “Muay Thai” Forming Process in the Absolutist State 2Graduate Student, Master of Arts in History, Faculty of Humanities, Chiang Mai University, Chiang Mai, 50200, Thailand, E-mail : n-liberalism@hotmail.com

*Corresponding author : E-mail address : n-liberalism@hotmail.com

(Received : October 20, 2018 ; Revised : January 5, 2019 ; Accepted : January 8, 2019)

ลำบากเป็นต้น ซึ่งสภาพของความแตกต่างของวิชามวยดังกล่าวจะถูกกำจัดออกไป เมื่อรัฐจารีตโบราณเปลี่ยนสภาพไปเป็นรัฐชาติสมัยใหม่ และทำให้มวยกลายเป็นมวยไทยในเวลาต่อมา

คำสำคัญ : มวย, มวยไทย, รัฐจารีตโบราณ, รัฐชาติสมัยใหม่, รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์

Abstract

This article has a point to explain the state of “Muay” in the ancient state before the Thai nation state. Normally, the way how to explain the transformation of “Muay” to “Muay Thai” usually explains only the changing of covering fist from rope to glove without explains the transformation of the state and society. This is very important problem to understand the changing from Muay to Muay Thai because the structure of ancient state and the nation state is not the same. The different structure of both make the different between Muay and Muay Thai. This article want to explain the state of Muay on the structure of the ancient state. The result of this article conclude that Muay in that ancient state has a different style. For example, Muay has a many way to cover fist by rope before boxing and many tactic how to box etc. The result that make Muay different has come form 4 factors such as The problem of long range traveling in the ancient era, The strict of law about the permission to travel, The formation and collapse of the political community at different times, and and the problem of Muay textbook publication, etc. The condition of the difference styles of Muay will be eliminated when the ancient state was transformed into a modern state and makes Muay to become Muay Thai later.

Keywords : Muay, Muay Thai, Ancient state, Nation state, Absolutist State

บทนำ

บทความชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “กระบวนการเกิดขึ้นของ “มวยไทย” ในรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์” ซึ่งวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ต้องการสร้างคำอธิบายเกี่ยวกับมวยไทยว่าเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 อันเป็นรัฐชาติสมัยใหม่โดยอาศัยรากฐานบางส่วนจากสภาพสังคมในสมัยรัฐจารีตโบราณ และอาศัยกลไกอีกเป็นจำนวนมากเมื่อไทยเข้าสู่ความเป็นรัฐชาติสมัยใหม่แล้ว กลไกดังกล่าวได้เอื้อประโยชน์อย่างมากในการเปลี่ยน “มวย” ให้กลายเป็น “มวยไทย” และทำให้ถูกรับรู้ว่าเป็นสิ่งประจำชาติไทยสืบมา อย่างไรก็ตามโดยเฉพาะในส่วนขอบทความนี้ต้องการจะชี้ให้เห็นเพียงสภาพของ “มวย” ก่อน “มวยไทย” ว่ามีลักษณะเป็นอย่างไรบนรากฐานของสภาพสังคมจารีตโบราณ เพื่อที่จะใช้เป็นฐานในการทำความเข้าใจการเปลี่ยนจากมวยในสมัยจารีตสู่มวยไทยในรัฐชาติไทยสมัยใหม่

เพื่อจะเป็นการทำความเข้าใจ สภาพของ “มวย” ก่อน “มวยไทย” ว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร บนรากฐานของสภาพสังคมจารีตโบราณ บทความชิ้นนี้จะใช้งานศึกษา 2 ประเภทใหญ่ ๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการทำความเข้าใจงานศึกษาประเภทแรกจะเป็นงานศึกษาเกี่ยวกับมวยในสมัยจารีต ซึ่งประกอบด้วย ตำนานประวัติความเป็นมา ธรรมเนียมปฏิบัติ รวมไปถึงรูปแบบการชกมวยของมวยจารีตสายต่าง ๆ เช่น งานศึกษาเกี่ยวกับวิชามวยในสมัยจารีตของจรสเดช อุลิต, แสงว วิทย์พิทักษ์, สมอง แสงสุข, ศรณี สุขพิมาย, พัฒนา บุญวงศ์ และธานี หอมจำปา (2556) กับงานของสมพร แสงชัย, อติศร (ชวลิต) ไกรว่อง, วินัย จำปาอ่อน, ประไพพร จันทะบันฑิต และวชิรา วิสุกัน (2557)³ ซึ่งจะช่วยให้เห็นว่ามวยในสมัยจารีตนั้นมีความแตกต่างกันอย่างไรบ้างในส่วนของการอีกประเภทหนึ่งจะเป็นงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสภาพสังคมของรัฐจารีตโบราณก่อนรัฐชาติสมัยใหม่ในด้านต่าง ๆ ที่จะช่วยในการฉายภาพเงื่อนไขทางสังคมเบื้องหลังที่ทำให้วิชามวยในสมัยจารีตนั้นมีความแตกต่าง เช่น งานศึกษาของทวีศักดิ์ เฟือกสม (2550) อัญชลี สุสายนธ์ (2552) ธงชัย วินิจกุล (2554) อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ (2555) เกรียงศักดิ์ เทษสุพัฒน์วนิช (2555) และสายชล สัตยานุรักษ์ (2558) ซึ่งงานศึกษาทั้ง 2 ประเภท จะช่วยวางบริบทเงื่อนไขการ

³ ผู้เขียนขอขอบคุณต่อเหล่าผู้ศึกษาประเด็นดังกล่าวนี้ ซึ่งช่วยให้ผู้เขียนสามารถต่อยอดประเด็นดังกล่าว นำไปศึกษาถึงเงื่อนไขที่อยู่เบื้องหลังความแตกต่างของวิชามวยแต่ละสายในช่วงสมัยรัฐจารีตโบราณ

ดำรงอยู่ของมวยก่อนรัฐชาติสมัยใหม่ได้อย่างชัดเจน อีกทั้งจะเป็นรากฐานหนึ่งในการทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลง “มวย” ให้กลายเป็น “มวยไทย” ในเวลาต่อมา

ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับ “มวยไทย”

คำอธิบายเกี่ยวกับเรื่องของ “มวยไทย” ที่ผ่านมามักจะมีการนำกรอบความคิดเกี่ยวกับเรื่องรัฐชาติไทยสมัยใหม่ ซึ่งมีจุดกำเนิดขึ้นในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมาเข้าไปอธิบายประวัติความเป็นมาของ “มวย” หรือ “มวยไทย” ที่อยู่ในสมัยช่วงรัฐจารีตโบราณ อันหมายถึงช่วงระยะเวลาใหญ่ๆ นับตั้งแต่ สมัยก่อนสุโขทัย จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นคำอธิบายรวบยอดที่แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจมวยไทยโดยทั่วไปอาจเห็นได้จากคำอธิบายของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติที่ได้อธิบาย “มวยไทย” เอาไว้ว่า

“ช่วงสืบทอดของมวยไทย สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น พ.ศ. 2325 – 2411 (รัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 4) ระยะเวลา 86 ปี มวยไทยยังเป็นศิลปะประจำชาติมีรูปแบบลักษณะและวิธีการต่าง ๆ คล้ายคลึงกับสมัยกรุงธนบุรีและสมัยกรุงศรีอยุธยา ...ในช่วงนี้ยังมีการทำศึกสงครามอยู่เป็นประจำ นับแต่ตั้งกรุงรัตนโกสินทร์ในปี พ.ศ. 2325 มาจนถึง พ.ศ. 2428 รวมเวลา 103 ปี ไทยได้ทำสงครามกับพม่า 10 ครั้งและยังมีสงครามกับประเทศข้างเคียงอีกหลายครั้ง มวยไทยจึงมีความจำเป็นต่อการทหารมาก ชายไทยจำเป็นต้องฝึกหัดมวยไทยไว้เพื่อป้องกันประเทศชาติ...” (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2553 : 3-4)

บทความชิ้นนี้จะชี้ให้เห็นว่าคำอธิบายข้างต้นไม่ถูกต้องเสียทีเดียว เพราะในความเป็นจริงสังคมไทยนับตั้งแต่อดีตจนถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น มิได้เป็นรัฐชาติ หรือประเทศชาติ จริง ๆ ดังจะเห็นได้จากเงื่อนไขการทำสงครามในสมัยอดีตของไทยนั้น มิได้มุ่งเน้นการให้ความสำคัญต่อการยึดครองครองดินแดนเพื่อสถาปนาอำนาจอธิปไตยอันเป็นสิ่งที่รัฐชาติไทยสมัยใหม่มุ่งหลังให้ความสำคัญ หากแต่รัฐจารีตโบราณ โดยเฉพาะของไทยมุ่งเน้นการแย่งชิงกำลังคนเพื่อใช้เป็นแรงงานในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม เช่น การทำสงคราม การเพาะปลูก หรือแรงงานประเภทอื่น ๆ เพราะพื้นที่เพาะปลูกของไทยสมัยจารีตมีปริมาณที่กว้างขวาง

หากแต่มีกำลังคนที่ค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับปริมาณพื้นที่เพาะปลูก พื้นที่และเขตแดนจึงมิได้มีความสำคัญเท่ากับกำลังคน สงครามในสมัยรัฐจาริตโบราณจึงมีแนวโน้มที่จะทำสงครามกวาดต้อนผู้คนเพื่อนำไปใช้แรงงานเสียมากกว่าจะทำสงครามเพื่อยึดดินแดนในบางครั้งกำลังคนก็กลายเป็นรางวัลสำคัญที่ได้มาจากสงคราม มีที่ดินแดนที่มีการตีเส้นเขตแดน ความคิดเรื่องอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดน หรือที่เรียกว่า “เอกราช” จึงยังมิได้เกิดขึ้น นั่นหมายความว่า สงครามเพื่อปกป้องเอกราชของชาตินั้นเป็นเรื่องที่ไม่มีจริงในสมัยรัฐจาริตโบราณ (ธงชัย วินิจกุล, 2554)

ความแตกต่างระหว่างรัฐจาริตโบราณและรัฐชาติสมัยใหม่

เพื่อจะชี้ให้เห็นสภาพของ “มวย” ก่อน “มวยไทย” ว่ามีลักษณะอย่างไร บนรากฐานของสภาพสังคมในรัฐจาริตโบราณ จำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจถึงรูปแบบและเป้าหมายการดำรงอยู่ของรัฐทั้งคู่เสียก่อน เพราะเป้าหมายการดำรงอยู่ของรัฐชาติสมัยใหม่กับรัฐจาริตโบราณนั้นมีความแตกต่างกัน ซึ่งส่งผลให้การจัดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและคนในสังคมมีความแตกต่างกันไปด้วย ดังต่อไปนี้

เป้าหมายการดำรงอยู่ของรัฐจาริตโบราณของไทยนั้นเป็นไปเพื่อการนำพาประชาชนไปสู่การพ้นทุกข์ หรือการบรรลุธรรมที่มีเป้าหมายอยู่ที่โลกหน้า รัฐและผู้นำมีหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกให้ประชาชนดำเนินชีวิตเพื่อที่จะหลุดพ้น (ทวีศักดิ์ เผือกสม, 2550 : 5) รัฐจึงมีลักษณะของการใช้ระบบพิธีกรรมและความเชื่ออยู่ไม่น้อยในการบริหารจัดการรัฐ เช่น การใช้กฎหมายดำนํ้าลุยไฟ การอธิบายที่มาของความรู้ต่าง ๆ ที่เกิดจากอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ รวมไปถึงการอธิบายถึงอำนาจของผู้นำที่มาจากอำนาจความศักดิ์สิทธิ์ส่วนบุคคลทั้งหมดนี้ถูกใช้เป็นจุดอ้างอิงในการใช้อำนาจรัฐ เป็นต้น

ในขณะที่เป้าหมายของรัฐชาติไทยสมัยใหม่วางอยู่บนการให้ความสำคัญต่อเป้าหมายหรือความสำเร็จทางโลก ไม่ได้คาดหวังให้ประชาชนหลุดพ้นไปตามหลักความเชื่อโบราณสภาพดังกล่าวนี้เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงจากระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ สู่เศรษฐกิจแบบเงินตรา ที่เอื้อให้เกิดการใช้ความเป็นเหตุเป็นผลในการตีความชีวิตว่า เหตุใดมนุษย์จึงสามารถแสวงหา หรือประสบความสำเร็จในชีวิตได้ด้วยศักยภาพของตนเอง ความคิดดังกล่าวได้ก่อให้เกิดการ

ตีความ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมแบบใหม่ ที่ทำให้เกิดการใช้เหตุผล ในการตัดสินใจ เรื่องต่างๆ แทนการปล่อยให้เป็นเรื่องราวของโชคชะตาจากอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ (อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2555 : 12) เจื่อนไขดังกล่าวได้พัฒนาไปสู่การสร้างระบบ การปกครองที่รัฐและผู้ปกครองมีหน้าที่เป็นผู้นำพาประชาชนในรัฐให้สามารถ ดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมทางโลก (ทวิศักดิ์ เผือกสม, 2550 : 5) เห็นได้จริงโดยมิได้เข้าไปยุ่งย่ำต่อเป้าหมายในการบรรลุ ทางธรรมของประชาชนอีกต่อไป

ในแง่ของโครงสร้างรัฐ รัฐทั้ง 2 แบบต่างก็มีโครงสร้างทางการเมืองที่ต่างกัน ในโครงสร้างของราชอาณาจักรสมัยใหม่มีองค์ประกอบ 4 ประการด้วยกัน (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, ม.ป.ป.) นั่นก็คือ “ประชากร” ที่รัฐจะต้องกำหนดตัวตนพลเมือง ของตนเอง เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการปกครอง และใช้เป็นฐานข้อมูลในการคำนวณ ปริมาณเงินภาษีที่เก็บได้จากประชาชนภายในรัฐ “ดินแดน” ที่รัฐจะต้องกำหนด ขอบเขตให้ชัดเจน เพื่อบอกว่ารัฐชาตินั้นมีอำนาจเหนือพื้นที่กว้างใหญ่เท่าใด และรัฐ สามารถใช้ทรัพยากรได้มากน้อยเพียงใดในพื้นที่ดังกล่าว “รัฐบาล” หรือระบบราชการ ที่เป็นกลไกสำคัญในการกำกับสิ่งต่างๆ ที่อยู่ภายในรัฐ และ “อำนาจอธิปไตย” ซึ่งเป็นเครื่องแสดงสิทธิในการใช้อำนาจกำกับองค์ประกอบต่างๆ ของรัฐให้เดินไป ตามเป้าหมายที่รัฐวางเอาไว้ การทำสงครามจึงทำกันบนพื้นฐานของการปกป้อง “เอกราชของชาติ” เพราะเอกราชของราชอาณาจักรสมัยใหม่ เป็นสิ่งสำคัญในการรักษาระบบ การผลิตที่มีความสลับซับซ้อนไม่ว่าจะเป็น ที่ดิน หุ่น แรงงาน และผู้ประกอบการ มีกระบวนการจัดเก็บรายได้เข้ารัฐในมิติที่กว้างและลึกกว่ารัฐจารีตโบราณ เป็นอย่างมากในขณะที่รัฐจารีตโบราณมิได้ต้องอาศัยเอกราชในลักษณะดังกล่าว

รัฐจารีตโบราณโดยเฉพาะของไทยนั้นโครงสร้างทางการเมืองกลับมีความ แตกต่างออกไป เพราะรัฐจารีตโบราณของไทยเป็นสังคมเกษตรกรรมสภาพที่ตั้ง ดังกล่าวในสมัยโบราณนั้นมีที่ดินสำหรับการเพาะปลูกผลิตอาหารเป็นจำนวนมาก ปัจจัยการผลิตที่สำคัญจึงอยู่ที่การแสวงหากำลังคน สำหรับการเพาะปลูกระบบ การผลิตนั้นยังไม่ซับซ้อนเทียบเท่ากับรัฐชาติสมัยใหม่ โดยโครงสร้างของรัฐจารีต โบราณมีคนอยู่ 2 กลุ่มใหญ่ ซึ่งก็คือ แรงงาน อย่างไพร่ทาส และ ผู้ควบคุมแรงงาน อย่างมูลนายระดับต่าง ๆ (อัญชลี สุสัยณห์, 2552 : 23-25) อาศัยอยู่ในชุมชน

ทางการเมือง 2 ระดับด้วยกันซึ่งซ้อนทับกันอยู่ (เกรียงศักดิ์ เซชูพัฒน์, 2555 : 76) อันได้แก่ชุมชนในระดับหมู่บ้าน ที่ต่างก็มีระบบการปกครองควบคุมเป็นอิสระ และมีระบบการผลิตเป็นของตัวเอง ซึ่งช่วยเหลือกันภายในชุมชน ระบบการผลิตจึงมีขนาดเล็ก การปกครองจึงไม่ค่อยมีความสลับซับซ้อนมากนัก ไพร่กับมูลนายอาจมีความใกล้ชิดกัน เช่น ลูกบ้าน กับ นายบ้านกำนันกรมการเมือง ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นมูลนายในระดับต่ำ และในส่วนของอำนาจศูนย์กลางซึ่งมีโครงสร้างที่คล้าย ๆ กัน แต่มีการจัดกำลังคนที่ซับซ้อนกว่าระดับหนึ่ง สถานะทางชนชั้นระหว่างไพร่กับมูลนายก็อาจจะห่างเหินกว่า เช่น ชาวบ้านประชาชน กับ กษัตริย์หรือขุนนางระดับสูง แต่อำนาจของกษัตริย์เหนือผู้คนก็จะได้ปกคลุมได้อย่างกว้างขวางเพราะขาดกลไกการปกครองที่สามารถเข้าไปจัดการกับชีวิตผู้คนได้เหมือนกับรัฐชาติสมัยใหม่

ลักษณะของ “มวย” ในสมัยจารีต

สังคมจารีตโบราณที่อยู่ในพื้นที่ประเทศไทยในปัจจุบัน เป็นสังคมที่มีการผลิตในลักษณะของเกษตรกรรม ปริมาณกำลังคนนั้นมักจะเบาบางกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณพื้นที่นา กำลังคนจึงเป็นพลังการผลิตที่สำคัญ การแสวงหาความมั่งคั่งของสังคมจารีตจึงมีแนวโน้มต้องทำสงครามเพื่อแย่งชิงกวาดต้อนกำลังคนไปทำการบุกเบิกพื้นที่เพาะปลูกเพื่อทำการผลิตต่อไป การทำสงครามนั้นจึงเน้นการแย่งชิงกำลังคนเป็นหลักมากกว่าจะแย่งชิงดินแดนในสงครามแบบรัฐชาติสมัยใหม่

กำลังคนนั้นเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นสำหรับกระบวนการผลิตในสังคมเกษตรกรรม การบริหารจัดการควบคุมกำลังคนนั้นถือได้ว่าเป็นเรื่องที่สำคัญ ถ้าหากชุมชนหนึ่ง ๆ สามารถควบคุมกำลังคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมส่งผลให้ชุมชนนั้นมีความมั่นคงขึ้น แต่ละชุมชนหรือแต่ละอาณาจักรจำเป็นต้องสร้างระบบควบคุมกำลังคนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิต และเตรียมพร้อมทำสงครามเพื่อป้องกันหรือแย่งชิงกำลังคนมาจากชุมชนอื่น ๆ ตลอดเวลา ยิ่งถ้ามีกำลังคนเป็นจำนวนมาก ระบบการควบคุมกำลังคนนั้นก็จะมีความซับซ้อนตามจนกลายเป็นสังคมในระดับรัฐอาณาจักรขึ้น อันนำไปสู่การเกิดขึ้นทางสังคมกว้าง ๆ ที่เรียกว่า “มูลนาย”

กับ “ไฟร” ซึ่งมูลนายนี้มีหน้าที่ให้ความคุ้มครองทั้งทางกฎหมาย ควบคุมกำลังคนในกรมกองของตนเองเพื่อทั้งการทำสงครามและรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชนที่ตนเองอยู่ โดยมีไฟรทำหน้าที่เก็บเกี่ยวพืชผลทางการเกษตร รวมทั้งถูกใช้เป็นแรงงานในด้านต่างๆ

อาจจะกล่าวได้ว่ามนุษย์นับตั้งแต่อดีตเป็นต้นมาจำเป็นต้องต่อสู้เพื่อป้องกันตนเอง ครอบครัว และชุมชน วิธีการป้องกันตัวพื้นฐานเท่าที่สังคมบุพกาลจะแสวงหาได้คือการใช้ร่างกายของตนเองให้เป็นอาวุธ เมื่อพบสิ่งของต่างๆ ตามธรรมชาติ เช่น ไม้ หรือก้อนหิน ก็นำมาสร้างเป็นอาวุธขึ้น เช่น พลอง กระบอง การจะใช้อาวุธดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพจำเป็นที่จะต้องใช้อย่างระมัดระวังอย่างวิชาวามวยเข้าช่วย เพราะวิชามวยสามารถใช้การเตะถีบหรือแทงเข้าใส่คู่ต่อสู้ในระหว่างที่ถืออาวุธ หรือใช้หมัดเท้าเข่าศอกในกรณีที่อาวุธหลุดออกจากตัว เป็นต้น จนกระทั่งการจัดตั้งสังคมมีความซับซ้อนขึ้น เริ่มมีการใช้อาวุธประเภทอื่นที่มีความซับซ้อนมากขึ้นตามกำลังการผลิตที่สังคมนั้นจะสร้างได้เข้าช่วย เช่น อาวุธเหล็ก ที่ทำให้เกิดอาวุธมีคมต่างๆ เป็นต้น

ในบางกรณี เช่นเมืองที่เป็นเมืองท่าโอกาสติดต่อกับต่างชาติย่อมทำให้เมืองนั้นมีโอกาสได้ใช้อาวุธดีๆ ที่มาจากต่างชาติ เช่น ปืนไฟ เป็นต้น อย่างไรก็ตามการใช้อาวุธเหล่านี้มิได้หมายความว่า การใช้อาวุธจาริตและการต่อสู้มีอุปเลาะจะหมดความสำคัญลง เพราะกลไกการใช้ระบบอาวุธปืนไฟต้องอาศัยการจัดตั้งแถวการยิงอย่างเป็นระบบ ซึ่งต้องอาศัยการฝึกฝนอย่างเป็นประจำโดยไม่ต้องถูกใช้ไปทำแรงงานประเภทอื่นเหมือนไฟรเช่น ทหารประจำการในกองทัพรัฐชาติสมัยใหม่ หรือ กองอาสาชาติตะวันตกของกษัตริย์ในสมัยอยุธยา ในขณะที่ไฟรนั้นกลับมีหน้าที่หลากหลายมาก เช่นถ้าหากในยามปกติ ไฟรจะต้องถูกเกณฑ์มาทำงานให้ทางราชการ หรือที่เรียกว่า “การเข้าเดือน” งานที่ไฟรต้องทำในระหว่างการเข้าเดือนนั้นมีหลายประเภท นับตั้งแต่เป็นแรงงานก่อสร้างซ่อมแซมสถานที่ต่างๆ รวมไปถึงงานอื่นๆ ตามแต่จะได้รับมอบหมาย นอกจากนี้ไฟรเองยังต้องทำงานส่วนตัวอื่นๆ ให้แก่มูลนายที่ตนสังกัดด้วย ถ้าหากในยามสงคราม ไฟรเองก็จะต้องถูกเกณฑ์ไปรบ โดยอยู่ภายใต้การบังคับของมูลนายของตน (อัญชลี สุสายัณห์, 2552 : 75) ไฟรจึงไม่ได้ออกแบบมาเพื่อทำการรบโดยเฉพาะแต่ก็พอมีความสามารถในการรบหรือต่อสู้ได้ในระดับหนึ่ง โดยอาศัยการบังคับบัญชาของมูลนายที่พอจะมีความรู้การจัดทัพตาม

แบบจารีตผ่านคำราพิชัยสงครามโบราณ หรือมีฝีมือการใช้อาวุธประชิดในระดับหนึ่ง เช่น มวย กระบี่กระบอง หอก ดาบ เป็นต้น

นอกจากเงื่อนไขของรัฐธรรมนูญที่ต้องการแสวงหากำลังคนเป็นแรงงาน ด้วยวิธีการทำสงครามกวาดต้อนผู้คนอันก่อให้เกิดการอยู่อาศัย และแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายแล้ว ในแง่ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่ส่งผลให้กลุ่มคนจำนวนมากอพยพโยกย้ายมาอยู่ก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ควรพิจารณา เพราะการอพยพโยกย้ายของผู้คนก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ โดยจะเห็นได้ว่าในอาณาบริเวณภาคกลางของประเทศไทยในปัจจุบันนั้นมีความเหมาะสมสำหรับการตั้งถิ่นฐาน ทำให้พื้นที่ดังกล่าวกลายเป็นพื้นที่ดึงดูดให้กลุ่มคนจำนวนมากเข้ามาตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ในบางท้องถิ่น เช่น ในบริเวณแถบลุ่มแม่น้ำแม่กลองทางภาคตะวันตกที่เกิดจากการรวมตัวของแม่น้ำแควน้อยและแควใหญ่ไหลผ่าน บริเวณดังกล่าวนั้นเป็นที่ราบลุ่มอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก อีกทั้งยังเป็นเส้นทางคมนาคมสำหรับการติดต่อค้าขายภายในและสามารถใช้เป็นทางออกไปสู่ทะเลที่อ่าวไทยได้ ความเหมาะสมของพื้นที่ดังกล่าวสามารถดึงดูดให้ผู้คนในหลากหลายชาติพันธุ์ เช่น ชาวไทย ลาว มอญ และจีน เข้ามาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก (สายชล สัตยานุรักษ์, 2558 : 207)

เมื่อมีการพัฒนาสังคมจนกลายเป็นรัฐอาณาจักรที่ใหญ่ขึ้น เช่น ออยุธยา เป็นต้น ทำให้ออยุธยาเป็นรัฐที่มีคนหลากหลายชาติพันธุ์ด้วยเงื่อนไขที่ได้กล่าวมา กระบวนการดังกล่าวจึงก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ด้วยกัน มีคนกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ จำนวนมากเข้ามามีบทบาทในทางเศรษฐกิจและการเมืองอยู่เสมอ แม้แต่การจัดตั้งกองทัพในสมัยอยุธยาเองก็มีกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เข้ามาเป็นทหารในกองทัพจำนวนมาก ดังที่ปรากฏในบันทึกของวันวลิต ความว่า

“ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว พวกสยามเป็นพวกที่ซี้ซั๊ดไม่มากนักและไม่ใช่ว่าพวกนักรบมาโดยกำเนิดแต่มีอาวุธยุทธโปกรณ์มากทำให้สามารถโจมตีทางน้ำและทางบกหรือป้องกันประเทศจากพวกผู้รุกรานได้ แม้ว่าจะมีทหารประจำการจำนวนน้อยมากหรือไม่มีเลย แต่ภายในเวลา 2 วันก็สามารถชุมนุมไพร่พลได้ถึง 60,000 ถึง 80,000 คน อย่างไรก็ตาม พวกเขามีอาวุธเลว ๆ เช่น หอกสั้นและหอกยาวโล่ และดาบ ลูกธนูและคันธนู ปืนคาบศิลาและปืน พวกเขามีปืนใหญ่ดี ๆ แต่

คนที่ยังป็นเป็นคนที่ไม่มีความเชี่ยวชาญในทางนี้และไม่เคยเห็นสงครามมาก่อน ส่วนใหญ่เป็นทหารของประเทศหรือเป็นทหารของพวกรัฐประเทศราชทั้งหลาย พวกชาวต่างชาติก็เข้าร่วมในกองทัพด้วยซึ่งส่วนมากที่สุดเป็นมอญ นอกจากนั้น ก็มีพวกมัวร์ พวกลูกผสมโปรตุเกส (Portuguese mestizoes) พวกมลายู และพวกชนชาติอื่นๆ อีกจำนวนหนึ่ง แต่พวกญีปุ่น (จำนวน 70 ถึง 80 คน) เป็นทหารที่ดีที่สุดและได้รับการยกย่องอย่างสูงจากบรรดาพระเจ้าแผ่นดินในเรื่องความกล้าหาญของพวกเขาทหารส่วนใหญ่เป็นทหารสยามที่ฉลาดกลัว ทุกปีพระเจ้าแผ่นดินเรียกระดมพลเป็นประจำอย่างเคยมารวม 10,000 ถึง 30,000 คน....” (วันวลิต, 2548 : 42)

จะเห็นได้ว่าเงื่อนไขในการทำสงครามสมัยจารีตมีผลทำให้คนกลุ่มหลากหลายชาติพันธุ์เข้ามาอยู่อาศัยร่วมกันส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนและหล่อหลอมวัฒนธรรมต่าง ๆ บางอย่างเข้าด้วยกัน ซึ่งรวมไปถึงวัฒนธรรมในการชกมวยด้วย เพราะการชกมวยมีความเกี่ยวข้องไม่น้อยต่อการใช้อาวุธในการทำสงครามสมัยจารีต เช่น กระบี่กระบอง หอก ดาบ เป็นต้น ดังที่ลาลูแบร์ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับวิธีการชกมวยของชาวอยุธยาและชาวลาวว่า

“การฉลองวัดนี้ มักจะมีการวิ่งจ้วและการกีฬาเครื่องสนุกสนานอย่างอื่นด้วย เช่น มวยปล้ำ และมวยที่ต่อสู้กันด้วยศอกและหมัด ในการชกมวยหมัดนั้น นักมวยพนมือของตนด้วยด้ายดิบ 3 หรือ 4 รอบแทนกำว้างแหวนทองแดง เช่นที่พวกลาวใช้ในการชกมวยประเภทนี้” (ลาลูแบร์, 2510 : 219)

อย่างไรก็ดี “มวย” เองก็มีลักษณะหลาย ๆ อย่างที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ละพื้นที่ การศึกษาเรื่องความแตกต่างของมวยแต่ละสายโดยสมพร แสงชัยและคณะได้ชี้ให้เห็นว่าไม่มีแม่ไม้มวยที่เป็นกลางมาก่อน มวยแต่ละสายจะมีแม่ไม้มวยของตนเองและไม่จำเป็นต้องเหมือนแม่ไม้มวยสายอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะแม่ไม้มวยต่าง ๆ มาจากพื้นฐานที่แตกต่างกัน เช่น สรีระของร่างกาย วัฒนธรรม ประเพณี หรือสภาพแวดล้อมอื่นๆ โดยจะเห็นได้ว่า นักมวยที่อยู่ในแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะเน้นการใช้อาวุธที่เน้นงนในมากกว่าวงนอก ซึ่งก็คือเน้นการใช้อาวุธประเภทหมัด ศอก และการปล้ำตีเข้ามากกว่าการเตะ เพราะมีรูปร่างแบบมะขามข้อเดียว นักมวยในแถบภาคใต้โดยปกติจะมีช่วงตัวที่ยาวเน้นการใช้อาวุธประเภทการเตะและเข้ามากกว่าการใช้มือ นักมวยภาคเหนือจะเน้นการใช้อาวุธประเภทศอกโค้งและ

เข้าโค้ง อันมีสาเหตุมาจากการใช้เข้าโค้งและศอกโค้งในการตีกลองสะบัดชัย เป็นต้น ในขณะที่เดียวกัน ความคิดของครุมวยแต่ละคนอาจจะมีแนวคิดเกี่ยวกับการใช้แม่ไม้เป็นอาวุธมวยที่ไม่เหมือนกัน เช่น บางสายมวยแม่ไม้ อาจจะเป็นสิ่งที่สามารถใช้ได้ง่าย แต่จึกได้อย่างรวดเร็วที่สุด บางสายอาจจะให้ความสำคัญกับท่าไม้เริ่มต้นหรือไม้ครูที่สามารถต่อยอดออกไปเป็นท่าอื่นๆ บางสายมวยอาจจะหมายถึงไม้ตายที่เป็นท่าลับไม่มีการเปิดเผยเป็นวงกว้างบางสายมวยอาจจะมองว่าแม่ไม้ก็คือ การใช้อาวุธพื้นฐานที่มีมาแต่ต้นให้มีประสิทธิภาพ อันได้แก่ หมัดเท้า เข้า ศอก เป็นต้น ความคิดที่แตกต่างกันในเรื่องของการใช้อาวุธมวยทำให้เกิดการจัดแม่ไม้ลูกไม้มวยที่แตกต่างกันออกไป ตามความคิดของแต่ละครุมวยแต่ละสาย (สมพร แสงชัย, อติศร (ชวลิต) ไกรว่อง, วินัย จำปาอ่อน, ประไพพร จันทะบันทิต และวชิรา วิสุกัน, 2557 : 104-106) มวยจาริตสายต่างๆ จึงมีการจัดแม่ไม้มวยแตกต่างกันออกไป ดังตัวอย่างเช่น

มวยไชยา (บันหมัด, พันแขน, พันหมัด, พันหมัดพลิกเหลี่ยม, กระโดดตบศอก, เต็มแรงเต้านกา, ย่างสามขุม)

มวยโคราช (แม่ไม้ครูคือ ชักหมัดมาเตะตีนหน้าพร้อมหมัดชัก, ชักปิดปักด้วยศอก, ชกห้ามไหล, เมื่อเข้าให้ชนอกเมื่อออกให้ชนใน, ชกข้างประสานงา กับ แม่ไม้สำคัญแบบโบราณ 21 คือ ทัดมาลา, กาฉีกวัง, หนูมานถวายแหวน, ล้มพลอยอายุ, ลิงชิงลูกไม้, กุมภภัณฑ์หักหอก, ฤาษีมุดสระ, ทศกัณฑ์โสภ, ตะเพียนแฝงตอ, นกคุ้มเขารัง, คชสารกวาดหญ้า, หักหลักเพ็ชร, คชสารแทงโรง, หนูมานแหวกฟอง, ลิงพลิว, กาลอดบ่วง, หนูมานแบกพระ, หนูไต่ราว, ตลบนก, หนูมานถอนตอ, ตอแหล)

มวยลพบุรี (เอราวัณเสงา, ขุนยักษ์พานาง, พระรามนำวศร, กวางเหลียวหลัง, หิริม้วนแผ่นดิน, หนูมานถวายแหวน) (จรัสเดช อุลิต, แสงว วิทยพิทักษ์, สมอง แสงสุข, ศรณ สุขพิมาย, พัฒนา บุญวงศ์ และธานี หอมจำปา, 2556 : 468-481)

มวยท่าเสาและมวยพระยาพิชัยดาบหัก (แม่ไม้บน 12 ไม้ และแม่ไม้ล่าง 12 ไม้) (จรัสเดช อุลิต, แสงว วิทยพิทักษ์, สมอง แสงสุข, ศรณ สุขพิมาย, พัฒนา บุญวงศ์ และธานี หอมจำปา, 2556 : 313)

นอกจากนี้การใช้อาวุธมวยตามความนิยมของแต่ละภูมิภาคยังทำให้เกิดอิทธิพลในรูปแบบการคาดเชือกที่แตกต่างออกไปอีกด้วย ยกตัวอย่างเช่น มวยจาริตสายนครราชสีมาคาดเชือกยาวถึงข้อศอก มวยจาริตสายลพบุรีจะคาดเชือกไม่ยาวเท่าโคราช หรือมวยจาริตสายไชยาคาดเชือกไม่เลยข้อมือมากนัก เป็นต้น (เขตรศรียาภัย, 2550 : 172-173)

การศึกษาเรื่องความแตกต่างของมวยแต่ละสายที่ได้กล่าวมาข้างต้น นับได้ว่ามีประโยชน์อย่างมากที่ช่วยในการทำความเข้าใจลักษณะที่แตกต่างกันของวิชามวยในสมัยก่อนรัฐชาติสมัยใหม่ว่าแตกต่างกันอย่างไร อย่างไรก็ตาม การศึกษาดังกล่าวมิได้กล่าวถึงเงื่อนไขความเปลี่ยนแปลงทางสังคมเบื้องหลัง ที่จะช่วยทำความเข้าใจว่าเหตุใดวิชามวยสายต่าง ๆ ก่อนรัฐชาติสมัยใหม่จึงมีความแตกต่างกัน ด้วยเหตุนี้การทำความเข้าใจลักษณะของ“มวย”ก่อนรัฐชาติไทยสมัยใหม่จึงจำเป็นต้องวางมวยให้ตรงกับบริบทเงื่อนไขความเปลี่ยนแปลงของรัฐและสังคมที่อยู่เบื้องหลังสาเหตุที่ทำให้มวยในสมัยก่อนมีความแตกต่างได้อย่างรอบด้านมากขึ้น

ปัจจัยที่ทำให้ “มวย” นั้นแตกต่างกัน

ต่อไปนี้จะเป็นการชี้ให้เห็นว่ามีเงื่อนไขใดบ้างในสมัยรัฐจาริตโบราณที่ส่งผลให้“มวย” นั้นมีความหลากหลายไปตามแต่ละภูมิภาคของตนเองและไม่เอื้อให้เกิดการแลกเปลี่ยนนิเวศของคัมภีร์ความรู้เกี่ยวกับมวยกันอย่างกว้างขวาง จนทำให้ลักษณะของมวยนั้นมีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป

1. ความยากลำบากของการเดินทางในสมัยจาริต

การเดินทางในสมัยก่อนนั้นมีความยากลำบากมาก ไม่สามารถที่จะเดินทางได้ตลอดทั้งปี ทำให้การที่จะไปปรับเปลี่ยนหรือไปเรียนรู้วิชามวยในพื้นที่อื่น ๆ นั้นเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก การเดินทางไกลนั้นจำเป็นที่จะต้องเตรียมเสบียงอาหารที่อยู่ยาก รวมไปถึงยารักษาโรค เพราะมักจะมิมีโรคภัยไข้เจ็บจากการเดินทางอยู่เสมอ แม้แต่นายทหารอังกฤษที่เดินทางมายังพื้นที่ของประเทศไทยในช่วงรัชกาลที่ 5 อันเป็นช่วงที่เริ่มมีการปักปันเขตแดนหรือมีการสำรวจเส้นทางกันมากขึ้นกว่าสมัยรัฐจาริตโบราณ แต่ก็ยังได้กล่าวถึงความยากลำบากในการเดินทางไปยังพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของประเทศไทยว่า

“ในประเทศสยาม ช่วงเวลาที่เหมาะสมแก่การเดินทาง อีกทั้งถูกสุขลักษณะมากที่สุด คือ เดือนมกราคม เดือนกุมภาพันธ์ เดือนมีนาคม และเดือนเมษายน ระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงเดือนกันยายนนั้น ฝนตกชุกเดินทางไม่ได้ ช่วงเดือนตุลาคม เดือนพฤศจิกายน และเดือนธันวาคมนี้ โรคมาลาเลียระบาด ไม่ควรออกเดินทางไปไหน” (ยังฮัสแบนด์, 2559 : 164)

ถ้าหากพิจารณาจากตำนานประวัติของพระยาพิชัยดาบหักที่ได้มีโอกาสรับการถ่ายทอดวิชาการต่อสู้ป้องกันตัวและคาถาอาคมนั้นมักจะมิภูมิลำเนาที่มีไผ่ห่างไกลกันจนถึงข้ามภูมิภาค หากแต่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน ซึ่งได้แก่ ท่านพระครูวัดมหาธาตุเมืองพิชัย, ครูเที่ยง บ้านแก่ง, ครูมวยจั่ว วัดท่าถนน (วังบางเตาหม้อ), ครูเมฆ บ้านท่าเสา, ครูดาบเหลือ สวรรคโลก และครูมวยจีน สุขุทัยธานี เป็นต้น (สมพร แสงชัย, 2545 : 21) ทำให้เห็นได้ว่าการเดินทางในระยะที่ไกลเพื่อที่จะไปฝึกฝนวิชามวยในบริเวณที่อื่น ๆ นั้นน่าจะเป็นเรื่องยากสำหรับสมัยจาริตที่การเดินทางไม่มีความสะดวกสบายเท่าที่ควรนัก

2. การมีข้อจำกัดทางกฎหมายที่ทำให้เกิดอุปสรรคในการเดินทางระยะไกล

ด้วยความที่กำลังคนเป็นส่วนสำคัญในการสร้างอำนาจให้แก่มูลนาย เพราะเป็นแรงงานในการเพาะปลูก เป็นกำลังคนในการต่อสู้กับมูลนายอื่น กำลังคนจึงเป็นสิ่งที่มูลนายหวงแหนเป็นอย่างมาก มูลนายจำเป็นที่จะต้องใช้ทั้งความเมตตา และใช้กฎหมายที่มาพร้อมกับการใช้กำลัง ในการควบคุมให้ไพร่ของตนไม่หนีไปไหน ในสมัยจาริตจึงมีการตรากฎหมายห้ามไพร่เคลื่อนย้ายไปอาศัยอยู่ในที่อื่น การหลบหนีของไพร่ถือได้ว่าเป็นเรื่องผิดกฎหมาย แม้ในทางปฏิบัติความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจจะมีผลทำให้ไพร่หลบหนีออกจากมูลนายอยู่ตลอดเวลา แต่การหลบหนีออกไปนั้นก็ต้องพบอุปสรรคทั้งจากโจรป่า โรคภัยไข้เจ็บ ปัญหาต่างๆ จากความไม่สะดวกในการเดินทางไกล สภาพดังกล่าวจึงทำให้วิชามวยในแต่ละท้องถิ่นสามารถรักษาเอกลักษณ์เฉพาะตัวได้ในระดับหนึ่ง ในส่วนความสัมพันธ์ระหว่างมูลนายเอง ก็ปรากฏได้ว่ามีกฎหมายจำนวนมากที่ห้ามเจ้านาย ขุนนาง และเจ้าเมืองคบหาหรือไปมาหาสู่กัน หรือแม้แต่การพูดคุยกัน (สายชล สัตยานุรักษ์, 2558 : 142)

การมีข้อจำกัดทางกฎหมายที่กล่าวมาข้างต้นน่าจะทำให้การเดินทางเพื่อไปรับ การถ่ายทอดวิชามวยในระยะไกลจากที่อื่นจึงเป็นไปได้ยาก อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัด ดังกล่าวน่าจะค่อยๆ เปลี่ยนแปลงมากยิ่งขึ้นในช่วงต้นรัตนโกสินทร์ พร้อมๆ กับการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจแบบเงินตราที่รัฐจารีตสามารถหาแรงงานจ้าง ด้วยเงินจากชาวจีน ซึ่งทำงานต่างๆ ได้ดีกว่าไพร่ เพราะชาวจีนสามารถเลือกที่จะ เข้าสู่ระบบไพร่หรือสามารถอยู่นอกระบบไพร่ได้ ในกรณีที่เลือกอยู่นอกระบบไพร่ ย่อมทำให้แรงงานชาวจีนมีเวลาในการทำงานได้ติดต่อกัน ซึ่งเอื้อให้งานประสบความสำเร็จได้ดีกว่าการใช้ไพร่ทั่วไป (อัญชลี สุস্যัมภ์, 2552 : 190)

ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงเริ่มเอื้อให้เกิดการเคลื่อนย้ายของแรงงานที่ มากขึ้นกว่าในสมัยอยุธยา เพื่อไปทำการผลิตในที่ต่างๆ โดยเฉพาะแรงงานจ้าง ชาวจีนที่อยู่นอกระบบไพร่สามารถเดินทางได้ไกลกว่าแรงงานในระบบไพร่ และเมื่อ เกิดการลงนามสนธิสัญญาเบาริง ใน พ.ศ. 2398 สนธิสัญญาดังกล่าวได้เป็นตัวเร่ง ให้รัฐจารีตรัตนโกสินทร์เริ่มเปลี่ยนสภาพไปเป็นรัฐชาติไทยสมัยใหม่ และทำให้ผู้ที่ ฝึกฝนวิชามวยมีเสรีที่จะไปเรียนวิชามวยจากใครก็ได้ หรือที่ไหนก็ได้โดยไม่ต้องจำกัด ทางกฎหมายในการควบคุมไพร่อีกต่อไป เพราะระบบไพร่ที่เคยบังคับให้ชาวบ้าน ต้องอยู่ติดที่ดิน หรือต้องอยู่ในบังคับของมูลนายก็จะค่อยๆ ล่มสลายลงไปพร้อมๆ กับการปฏิรูประบบราชการในสมัยรัชกาลที่ 5

3. การก่อตัวและการล่มสลายของชุมชนทางการเมืองในช่วงเวลาที่ต่างกัน

ถ้าหากพิจารณาประวัติความเป็นมาของมวยจารีตสายต่างๆ ที่ยังคงปรากฏตัว ให้เห็นในปัจจุบัน เท่าที่จะสามารถรวบรวมได้มีเพียงมวยที่มาจากบริเวณภาคกลาง รู้จักกันในชื่อ “มวยลพบุรี” มวยที่มาจากภาคเหนือหรือภาคกลางตอนบน รู้จักกันในชื่อ “มวยท่าเสา” มวยที่มาจากบริเวณภาคใต้ รู้จักกันในชื่อ “มวยไชยา” มวยที่ มาจากบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รู้จักกันในชื่อ “มวยโคราช” ซึ่งในความเป็นจริงยังมีมวยแบบอื่นๆ อีก แต่มิได้มีชื่อเสียงโด่งดังเท่า เพราะแม้แต่องค์ความรู้ ของมวยจารีตที่ได้กล่าวมาข้างต้นที่ยังคงมีชื่อเสียงในระดับหนึ่งมาจนถึงทุกวันนี้ ก็มีการศึกษาและการบันทึกไว้ค่อนข้างน้อยไม่ครบถ้วน (สมพร แสงชัย, อดิสร (ชวลิต) ไกรว่อง, วินัย จำปาอ่อน, ประไพ จันทะบัณฑิตและวชิรา วิสุทน์, 2557 : 249)

ถ้าหากเรายึดเกณฑ์จากมวยสายจารีตเท่าที่ปรากฏในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าแม้แต่ที่มาที่ไปของมวยแบบต่าง ๆ ก็มีลักษณะที่ค่อนข้างคลุมเครือจนหาแหล่งที่มาได้ไม่ชัดเจน เช่น ไม่สามารถบอกได้อย่างชัดเจนว่ามีแม่ไม้ ลูกไม้มวยมากน้อยแค่ไหน มีชื่อเรียกเหมือนหรือต่างกันอย่างไร ใครเป็นผู้ริเริ่มหรือตั้งชื่อท่าทางกันอย่างไร (จรัสเดช อุลิต, แสงว วิทยพิทักษ์, สมนอง แสงสุข, ศรณี สุขพิมาย, พัฒนา บุญวงศ์ และธานี หอมจำปา, 2556 : 277) ด้วยความที่มวยแต่ละสายมีการอธิบายการกำเนิดหรือแหล่งที่มาของมวยที่มีลักษณะเป็นเรื่องเล่าที่เป็น “ตำนาน” ทำให้จุดกำเนิดหรือสถานที่กำเนิดวิชามวยในแต่ละสายนั้นมีลักษณะที่ค่อนข้างคลุมเครือไม่ชัดเจนไปด้วย

อย่างไรก็ตามเรื่องเล่าที่เป็นตำนานการกำเนิดวิชามวยสายต่าง ๆ นับได้ว่ามีประโยชน์ในการทำความเข้าใจความแตกต่างของมวยแต่ละสาย โดยใช้ตำนานต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสิ่งบอกใบ้แหล่งกำเนิด ที่มา และการดำรงอยู่ของมวยแต่ละสาย โดยจะเห็นได้ว่าการก่อตัวและการล่มสลายของชุมชนทางการเมืองในช่วงเวลาที่ต่างกันมักจะมีการอพยพโยกย้ายของคนกลุ่มต่าง ๆ ในช่วงเวลาที่แตกต่างกันออกไป ด้วยช่วงเวลาที่แตกต่างกันนั้น ทำให้วิชามวยแต่ละสายนั้นมีอายุสั้นยาวไม่เท่ากัน หรือได้รับอิทธิพลจากแหล่งวัฒนธรรมอื่น ๆ สั้นยาวไม่เท่ากัน ซึ่งทำให้รูปแบบการชกมวยนั้นมีความแตกต่างกันออกไปยกตัวอย่างเช่น มวยบางสายสามารถรักษาเอกลักษณ์เฉพาะของภูมิภาคได้ค่อนข้างยาวนาน เพราะสามารถดำรงสภาพความเป็นเมืองหรือชุมชนมาได้โดยตลอด ในขณะที่มวยบางสายอาจจะได้รับอิทธิพลจากภูมิภาคอื่นค่อนข้างสูง เพราะเกิดจากการที่เมืองหรือชุมชนดั้งเดิมล่มสลายจากการทำสงคราม เกิดการกวาดต้อนคนกลุ่มต่าง ๆ จากที่อยู่เดิม วิชามวยแบบดั้งเดิมที่มีอยู่กับชุมชนนั้นก็หายไปพร้อมกันด้วย จนในภายหลังจึงค่อยมีคนกลุ่มใหม่อพยพเข้ามา และมีการนำวิชามวยที่มาจากภูมิภาคอื่นเข้ามาเผยแพร่ในเมืองหรือชุมชนนั้น ๆ อีกที เป็นต้น ถ้าหากเราเรียงลำดับเวลาตามตำนานการถือกำเนิดของมวยจารีตสายต่าง ๆ โดยให้สอดคล้องกับสภาพความเปลี่ยนแปลงของเมืองหรือชุมชน รวมไปถึงการอพยพโยกย้ายเดินทางของคนกลุ่มต่าง ๆ ไปยังบริเวณสถานที่ หรือแหล่งกำเนิดวิชามวยเหล่านั้น จะช่วยให้เห็นภาพการก่อรูปมวยสายต่าง ๆ ที่สอดคล้องไปกับตำนาน ดังจะกล่าวต่อไปนี้

ในบรรดามวยจาริตโบราณสายต่างๆ นั้น มวยจาริตสายที่มาจากภาคกลาง หรือมวยลพบุรีน่าจะมีตำนานการเกิดที่เก่าที่สุด เพราะถูกอธิบายว่ามี “ตำนาน” การเกิดขึ้นมาพร้อมๆ กับอาณาจักรละโว้ลพบุรีซึ่งอยู่ในจังหวัดลพบุรีในปัจจุบัน โดยเชื่อกันว่าวิชามวยจาริตสายลพบุรีมีจุดกำเนิดจากสำนักศิลปะวิทยาที่เขาสมอคอน ซึ่งว่ากันว่ามีการฝึกฝนวิชาการต่อสู้รวมอยู่ในนั้นด้วยเชื่อกันว่าพระร่วง หรือพ่อขุนรามคำแหง และท้าวจำเมือง หรือพญางำเมือง น่าจะเป็นศิษย์รุ่นสุดท้ายของสุกะทันตะฤๅษีที่เขาสมอคอน และหลังจากนั้นไม่ปรากฏว่ามีหลักฐานใดๆ กล่าวถึงอีกเลย (จรัสเดช อุติต, แสง วิทยพิทักษ์, สนอง แสงสุข, ศรณ สุขพิมาย, พัฒนานุญวงศ์ และธานี หอมจำปา, 2556 : 241-243)

ในความเป็นจริงตำนานการเกิดมวยจาริตสายลพบุรีข้างต้นไม่สามารถที่จะพิสูจน์ได้ว่าตำนานดังกล่าวนั้นเป็นเรื่องจริงหรือไม่ อย่างไรก็ดี ตำนานดังกล่าวนั้นสอดคล้องไปกับเงื่อนไขการก่อตัวของชุมชนเมืองที่ลพบุรีที่มีพัฒนาการมาอย่างยาวนานเพราะบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยานั้นมีร่องรอยการค้นพบหลักฐานเกี่ยวกับมนุษย์มาอย่างยาวนานแล้วนับตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ โดยพัฒนามาจากชุมชนขนาดเล็กเป็นเมืองเล็ก ๆ จนกระทั่งรวมตัวกันเป็นรัฐอาณาจักร เช่น เมืองละโว้ ซึ่งปัจจุบันตั้งอยู่ในจังหวัดลพบุรี พื้นที่ในแถบละโว้นับได้ว่ามีความเหมาะสมในการตั้งถิ่นฐาน และสามารถสั่งสมความมั่งคั่งพอที่จะเปลี่ยนจากชุมชนบุพกาลสู่ความเป็นเมืองหรือรัฐอาณาจักร เพราะตั้งอยู่ในตำแหน่งที่ดีต่อการค้าทางทะเล ทำให้ละโว้เป็นศูนย์กลางรับสินค้าจากภายนอกในภาคพื้นทวีปแล้วส่งออก และรับสินค้าจากภายนอกกระจายเข้าสู่ดินแดนที่อยู่ตอนใน

นอกจากนี้ละโว้ยังมีความสามารถในการพัฒนาการเพาะปลูกข้าว เป็นต้นว่ามีการพัฒนาเครื่องมือโลหะในการเกษตร ความสามารถในการเพาะปลูกนี้สามารถหล่อเลี้ยงผู้คนได้เป็นจำนวนมาก (สายชล สัตยานุรักษ์, 2558 : 70-71) ดังกล่าวดังกล่าวทำให้ละโว้น่าจะมีความสามารถในการสั่งสมความรู้ในด้านต่างๆ จนกลายเป็นแหล่งศูนย์กลางทางศิลปวิทยาการที่สำคัญของภาคกลาง พอที่จะกลายเป็นรากฐานให้รัฐอยุธยาในเวลาต่อมา อีกทั้งละโว้เองก็เป็นรัฐที่อุดมทุนให้เกิดการสถาปนากรุงสุโขทัยด้วย (พันธุ์ทิพย์ ธีระเนตร, 2560)

การที่มีเมืองตั้งอยู่ในบริเวณดังกล่าวย่อมทำให้ต้องมีการจัดตั้งทางสังคมขึ้น และจะต้องมีการสร้างระบบการระวังป้องกันภัย ซึ่งทำให้ผู้คนในลพบุรีจำเป็นที่จะต้องฝึกฝนวิชาการต่อสู้ป้องกันตัวตามแบบจารีตไม่มากนักน้อย ซึ่งรวมไปถึงวิชามวยด้วยเช่นกัน จึงทำให้เมืองลพบุรีน่าจะมีการคิดค้นวิชาการชกมวยตามแบบของตนเองขึ้นมาและด้วยความที่เมืองลพบุรีนั้นยังคงสามารถดำรงสภาพความเป็นเมืองที่มีผู้คนอาศัยอยู่ตลอดเวลา นับตั้งแต่อดีตมาได้จนถึงการปฏิรูปประเทศในสมัยรัชกาลที่ 5 (ขรรค์ชัย-สุจิตต์ ทอดน่อง “เมืองละโว้” ยัน 3,000 ปีไม่เคยร้าง ชีลลพบุรีแสดงความเป็นมา “คนไทย” ชัดสุด, 2560) ซึ่งมีนักมวยจากลพบุรีไปชกมวยในงานพระบรมศพ พระองค์เจ้าอรุณวงศ์รัชสมโภช และได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ในเวลาต่อมานั้น ทำให้มวยลพบุรีมีการสืบทอดวิชามวยที่ค่อนข้างยาวนานต่อเนื่องมากกว่ามวยสายอื่น ๆ การดำรงความเป็นเมืองมาโดยตลอดของลพบุรีนั้น สามารถคงลักษณะเฉพาะของมวยลพบุรีมาได้อย่างต่อเนื่องยาวนานจนถึงการปฏิรูปประเทศในสมัยรัชกาลที่ 5

ในส่วนของมวยแบบอื่นๆ นั้นล้วนเริ่มมี “ตำนาน” การเกิดในช่วงอยุธยาเป็นส่วนใหญ่ ดังเช่น มวยที่อยู่ในบริเวณภาคเหนือหรือภาคกลางตอนล่างอย่างมวยท่าเสา ซึ่งเชื่อกันว่าน่าจะสืบทอดมาจากการเตรียมทัพในการทำสงครามสมัยของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชที่วังมะสะ อำเภอพหลามพิจราหม จังหวัดพิษณุโลก (สมพร แสงชัย, อติศร (ชวลิต) ไกรว่อง, วินัย จำปาอ่อน, ประไพพร จันทะบันฑิต และวชิรา วิสุกัน, 2557 : 117) โดยในสงครามสมัยจารีตมักจะมีการเกณฑ์เอาไพร่พลจากชุมชนหมู่บ้านที่อยู่ใกล้ๆ บริเวณตั้งทัพนั้นๆ มาเข้าร่วมรบด้วยโดยมิได้จำกัดเชื้อชาติเหมือนกับการจัดทัพในระบบกองทัพสมัยใหม่ ทำให้ชาวบ้านในบริเวณแถบที่มีการตั้งทัพน่าจะมีส่วนร่วมไม่มากนักน้อยกับการรบ ทั้งการจัดเตรียมเสบียงหรือการเกณฑ์คน แต่การฝึกฝนการใช้อาวุธให้แก่ไพร่พลเหล่านั้นจะมีมาน้อยเพียงใด เป็นอย่างไรไม่ปรากฏให้เห็นชัดเจน

นอกจากนี้ถ้าหากพิจารณาถึงกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในอยุธยา รวมไปถึงหัวเมืองทางภาคเหนือตอนล่างภาคกลางตอนบน ก็จะเห็นได้ว่ามีกลุ่มคนเชื้อสายจีนเข้ามาทำการค้าอยู่ไม่น้อย อาจกล่าวได้ว่าชาวจีนได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ของประเทศไทยปัจจุบันมาค่อนข้างนานแล้ว โดยเฉพาะในบริเวณเมืองท่ารอบอ่าวไทยตั้งแต่ก่อนสมัยอยุธยา ด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ เมื่อรัฐในลุ่มแม่น้ำ

เจ้าพระยาสามารถพัฒนาตัวเองจนกลายเป็นรัฐเมืองท่าที่สำคัญอย่างอยุธยา ชาวจีนก็เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของอยุธยาอยู่ไม่น้อย ชาวจีนที่เข้ามาในสมัยอยุธยาส่วนใหญ่มักเป็นชาวจีนฮกเกี้ยน แต่ในสมัยอยุธยาตอนปลาย ก็เริ่มมีชาวจีนแต้จิ๋วอพยพเข้ามามากขึ้น (สายชล สัตยานุรักษ์, 2558 : 218) ซึ่งจะเริ่มเข้ามาเพิ่มขึ้นกว่าเดิมในสมัยธนบุรี ทั้งนี้เกิดจากการที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงมีนโยบายที่จะส่งเสริมชาวจีนแต้จิ๋วให้อพยพเข้ามา เพราะเนื่องจากว่าชาวจีนแต้จิ๋วเป็นชาติพันธุ์เดียวกับพระองค์ ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในช่วงหลังการล่มสลายของอยุธยาจึงก่อให้เกิดการขยายขยายเปลี่ยนแปลงนโยบายบางประการที่ทำให้เกิดการขยายตัวของกลุ่มชาวจีนชาติพันธุ์อื่นนอกจากชาวจีนฮกเกี้ยน นั่นก็คือชาวจีนแต้จิ๋วนั่นเอง

ด้วยความที่ชาวจีนไม่จำเป็นต้องอยู่ภายใต้ระบบไพร่ที่มีข้อจำกัดในการเคลื่อนย้ายตัวเองในระยะไกล ทำให้ชาวจีนสามารถเคลื่อนย้ายไปทำการค้า หรือเข้าไปอยู่อาศัยในชุมชนตามเส้นทางการค้าต่างๆ ที่ลึกกว่าเมืองท่าที่ติดชายฝั่งทะเลมากยิ่งขึ้น การเคลื่อนย้ายของชาวจีนย่อมจะต้องเกิดการปะทะแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมร่วมกับชาวพื้นเมืองได้ไม่มากนักน้อย แม้แต่รูปแบบในการชกมวยเองก็ตาม ดังเช่นตำนานกำเนิดมวยสายพระยาพิชัยดาบหัก ซึ่งพระยาพิชัยมีโอกาสดูได้เรียนรู้เทคนิครูปแบบการชกมวยตามแบบชาวจีนแต้จิ๋วในเมืองสุโขทัย นอกเหนือจากมวยท่าเสาซึ่งได้กล่าวไว้ว่า

“อยู่มาพระสงฆ์องค์นั้น ขวนไปเที่ยวเมืองสุโขทัย นายทองดีฟันขาวไปกับพระองค์นั้นพักอยู่ที่วัดธานีในเมืองสุโขทัย มีจีนแต้จิ๋วผู้ 1 ชำนาญเพลงมวยตั้งฝึกหัดเด็กลูกจีนอยู่ที่ปากคลองอาจุม นายทองดีฟันขาวไปดูเขาฝึกหัด เห็นท่าจับต่างๆ เช่นจับหักไหปลาร้าเป็นต้นก็ชอบใจ (เห็นจะเป็นชนิดที่สมัยนี้เรียกมวยญูญิต⁴กระมัง) จึงเข้าประจบจีนผู้นั้นยอมตัวเป็นศิษย์ขอฝึกหัดมวยด้วยจีนผู้นั้นก็รับฝึกหัดให้โดยไม่รังเกียจ นายทองดีฟันขาวฝึกหัดอยู่ไม่ถึงเดือนก็สำเร็จ.....” (ศรีสัตนาแลบตี, 2518 : 35)

⁴ มวยญูญิต เป็นวิชาการต่อสู้แบบญี่ปุ่นที่มีลักษณะของการปล้ำ จับ ทุ่ม หัก ซึ่งในเวลาต่อมาถูกพัฒนามาเป็นวิชายูโด

ตำนานดังกล่าวเป็นช่วงเวลาเดียวกับการที่พระเจ้ากรุงธนบุรีมีนโยบายให้การสนับสนุนชาวจีนแต่จิวมากเป็นพิเศษให้เข้ามาตั้งรกรากที่เมืองไทย การเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการเมืองที่มีต่อชาวจีนแต่จิวในครั้งนี้จึงมีผลทำให้มวยจารีตบางสายได้รับอิทธิพลจากวิชาการต่อสู้ของกลุ่มชาติพันธุ์จีนถ้าหากว่าประวัติพระยาพิชัยดาบหักของพระยาศรีธรรมาธิบดีที่ได้ความจากหลวงพินิจอักษรเสมียนตรา กรมการเก่าเมืองพิไชย เป็นความจริงจะเห็นได้ว่าในประวัติพระยาพิไชยเองก็ได้มีโอกาสเรียนวิชามวยจารีตทั้งที่บ้านท่าเสา วิชาดาบที่สวรคโลก และมวยจีนที่สุโขทัย ผสมผสานกันจนออกมาเป็นวิชามวยตามแบบของตนเอง (จรัสเดช อุลิต, แสงง วितยพิทักษ์, สมอง แสงสุข, ศรณี สุขพิมาย, พัฒนา บุญวงศ์ และธานี หอมจำปา, 2556 : 313) ซึ่งในภายหลังถูกเรียกรวม ๆ ว่า “มวยสายพระยาพิชัยดาบหัก” และยังคงมีการฝึกฝนหรือสืบทอดวิชามวยแบบดังกล่าวอยู่ในปัจจุบัน

กรณีของมวยไชยา ถ้าหากพิจารณาถึงการก่อตั้งเมืองไชยา จะเห็นได้ว่ามวยจารีตแบบไชยาเป็นมวยที่เพิ่งเริ่มกำเนิดขึ้นใหม่พร้อม ๆ กับการก่อตั้งเมืองไชยาใหม่หลังจากการรุกรานของอังวะในสงครามคราวเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่สอง ชาวเมืองเก่าแก่ของไชยาในช่วงสมัยอยุธยาต่างก็ได้ถูกกวาดต้อนไปกับกองทัพอังวะหมดรวมไปถึงมีการเผาทำลายเมืองด้วย (อรุณ เวชสุวรรณ, 2550 : 35) ซึ่งน่าจะส่งผลให้ความรู้หรือรูปแบบการชกมวยแบบไชยาก่อนหน้านั้นหายไปด้วย ในภายหลังจึงมีการก่อตั้งเมืองไชยาใหม่ขึ้นอีกในช่วงสมัยธนบุรี

การก่อตั้งเมืองไชยาใหม่ในช่วงสมัยธนบุรีและสืบทอดมายังต้นรัตนโกสินทร์นี้แสดงให้เห็นว่าอำนาจจากส่วนกลางสามารถสถาปนาอำนาจเหนือหัวเมืองปักษ์ใต้ได้อีกครั้งหลังจากการล่มสลายของอาณาจักรอยุธยา การเดินทางเข้ามาค้าขายในหัวเมืองทางปักษ์ใต้น่าจะมีการขยายตัวมากยิ่งขึ้น ทำให้มีการเดินทางจากกรุงเทพไปยังภาคใต้น่าจะมีปริมาณมากขึ้นตามไปด้วย ตำนานเรื่องครูมวยจากบริเวณภาคกลางเดินทางไปสอนวิชามวยให้แก่ชาวไชยาจึงเป็นตำนานที่สอดคล้องไปกับสภาพความเปลี่ยนแปลงทางความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจศูนย์กลางในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ที่ได้ขยายตัวลงไปยังหัวเมืองภาคใต้อย่างยิ่งขึ้น หลังสงครามกับอังวะในช่วงสมัยอยุธยาตอนปลาย

อย่างไรก็ดี อำนาจจากศูนย์กลางก็มิได้ครอบคลุมทุกพื้นที่ของภาคใต้อย่างเท่าเทียมกัน ถ้าหากเปรียบเทียบกันจะเห็นได้ว่า ภาคใต้ฝั่งตะวันตก เช่น กลาง ภูเก็ต ระนอง พังงา ตะกั่วทุ่ง ตะกั่วป่า กระบี่ ตรัง พื้นที่แถบนี้เป็นที่ราบน้อยและแคบ ชายฝั่งเว้าแหว่งเป็นหน้าผาสูงชัน การติดต่อกับภาคใต้ฝั่งตะวันออกนั้นเป็นไปได้ด้วยความลำบาก เพราะมีภูเขาขวางอยู่ในขณะที่ภาคใต้ฝั่งตะวันออก อันได้แก่ ชุมพร พัทลุง สงขลา ไซยา สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช เป็นพื้นที่ซึ่งมีที่ราบค่อนข้างกว้างใหญ่ ความกว้างใหญ่ของพื้นที่ทำให้มีผู้คนอาศัยอยู่ค่อนข้างมาก ทำการค้าได้สะดวก จึงเป็นบริเวณที่มีเมืองขนาดใหญ่ อีกทั้งเมืองเหล่านี้ยังติดกับฝั่งอ่าวไทย ทำให้อำนาจของกรุงเทพแผ่เข้ามาควบคุมได้มากขึ้น (สายชล สัตยานุรักษ์, 2558 : 343)

ไซยาจึงเป็นเมืองหนึ่งที่ถูกอำนาจจากกรุงเทพแผ่ขยายเข้ามาได้โดยสะดวก ตำนานเรื่องเล่าพ่อท่านมาจึงเกิดขึ้น และเชื่อกันว่าพ่อท่านมา น่าจะเป็นขุนศึกมาจากกรุงเทพในสมัยรัชกาลที่ 3 ตอนปลาย ซึ่งเข้ามาสอนมวยแบบภาคกลางให้แก่ ชาวไชยา ชาวไชยาจึงถือเอาพ่อท่านมาเป็นครูมวยผู้ตั้งต้นมวยจาริตสายไชยานั่นเอง (จรัสเดช อุลิต, แสงว ววิทยพิทักษ์, สนั่น แสงสุข, ศรณี สุขพิมาย, พัฒนา บุญวงศ์ และธานี หอมจำปา, 2556 : 48)

ในกรณีของมวยจาริตสายโคราช ไม่มีหลักฐานใดๆ ที่ชัดเจนมากนัก (จรัสเดช อุลิต, แสงว ววิทยพิทักษ์, สนั่น แสงสุข, ศรณี สุขพิมาย, พัฒนา บุญวงศ์ และธานี หอมจำปา, 2556 : 135) แต่พื้นที่ในแถบนี้มีการรบครั้งใหญ่ในสมัยเจ้าอนุวงศ์ก็น่าจะทำให้เห็นว่าในบริเวณแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือ น่าจะมีการฝึกฝนมวยเหมือนกับภูมิภาคอื่นๆ อีกทั้งในบริเวณดังกล่าวนี้ ก็มักจะมีการเคลื่อนย้ายของผู้คนจากแหล่งวัฒนธรรมอื่นอยู่หลายครั้ง เช่น สงครามคราวเสียกรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ.2310 ด้วยความที่เมืองโคราชมีที่ตั้งห่างไกลมากจากอยุธยา จึงไม่ได้ถูกโจมตีจากองศา ทำให้มีผู้คนหนีศึกจากอยุธยาขึ้นไปอยู่ที่โคราช (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2558 : 208) และในสมัยรัชกาลที่ 3 ที่มีการกวาดต้อนผู้คนจากอาณาจักรล้านช้างมาอยู่ในภาคอีสานหลังการกบฏของพระเจ้าอนุวงศ์แห่งเวียงจันทน์ (สายชล สัตยานุรักษ์, 2558 : 342) การเคลื่อนย้ายของผู้คนในบริเวณดังกล่าวอาจจะทำให้เกิดการผสมผสานวิชามวยจากคนต่างถิ่นในระดับหนึ่งไม่มากนัก

จากที่กล่าวมาข้างต้น จุดกำเนิดของมวยในภูมิภาคต่าง ๆ นั้นมีลักษณะที่ค่อนข้างคลุมเครือไม่ชัดเจนเท่าใดนัก เป็นไปได้ว่าอาจจะมียุบบแบบวิชามวยที่อยู่ในเมืองหรือชุมชนอื่นอีกมากในบริเวณภาคต่าง ๆ หากแต่ไม่ใช่ที่รู้จักมากนัก ความคลุมเครือดังกล่าวนี้ล้วนสะท้อนให้เห็นว่าการสืบทอดมวยสายต่าง ๆ นั้นมีความไม่ชัดเจนตามไปด้วย เมื่อบวกกับการอพยพโยกย้าย การเกิดเมืองใหม่หรือกลุ่มคนใหม่ ๆ อพยพเข้ามาแทนที่ เมืองเก่าหรือคนกลุ่มเก่า ๆ ที่ถูกกวาดต้อนออกไป การสืบทอดมวยที่ขาดห่วงเช่นนี้จึงทำให้รูปแบบวิชามวยนั้นมีความหลากหลายตามไปด้วย

4. การเผยแพร่วิชามวยในลักษณะของตำราเป็นไปด้วยความลำบาก

ถ้าหากพิจารณาถึงลักษณะการได้มาซึ่งความรู้เกี่ยวกับวิธีการชกมวย การชกมวยนั้นจะเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติด้วยตนเอง และต้องมีผู้ช่วยทั้งการแนะนำ รวมไปถึงการเข้าคู่เพื่อฝึกซ้อมให้เกิดความชำนาญทั้งในจังหวะการเข้าทำ รูปแบบอาวุธมวยที่ควรจะใช้ในช่วงเวลาต่าง ๆ เป็นต้น การเรียนรู้การชกมวยในสมัยจารีตรวมไปถึงสมัยปัจจุบัน จำเป็นที่จะต้องมีการผู้สอนที่เป็นคน เพื่อให้การชกมวยนั้นมีประสิทธิภาพ มีการเข้าจังหวะที่เป็นจริง เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

ด้วยเหตุนี้ การเรียนรู้ด้วยตำราแบบเรียนจึงเป็นปัจจัยตัวช่วยส่งเสริมให้การชกมวยมีประสิทธิภาพ มากกว่าจะเป็นปัจจัยหลัก เพราะการจะชกมวยได้อย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นที่จะต้องใช้ความรู้สึกของร่างกายในการจดจำ มากกว่าจะใช้แค่ความทรงจำด้วยภาพ ความคิด หรือด้วยตัวอักษรในการจดจำ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงมีพระนิพนธ์ถึงสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ โดยได้อธิบายถึงวิธีการจัดทำตำราสมัยจารีตซึ่งอาจจะนำเอามาใช้อธิบายถึงการที่ตำรามวยในสมัยจารีตไม่สามารถกระจายตัวได้อย่างกว้างขวางเอาไว้ว่า

“... น่าสันนิษฐานว่าตำราวิชาใดอันต้องเรียนรู้มากเกินกว่าที่จะจำได้ เช่นพิชัยสงครามเป็นต้นและตำราวิชาใดยากที่จะจำได้ เช่นเวทมนต์และวิทยาคม เป็นต้น จึงเขียนลงไว้ ถ้าเป็นวิชาที่พอจะจำได้ เช่นวิชาช่างเป็นต้นหรือเป็นวิชาที่จะจดไม่ได้เช่นเพลงดนตรี ก็ใช้รักษาไว้ด้วยความทรงจำ วิชาซึ่งข้างเดิมน่าจะอยู่ใน

จำพวกจำ ตำราฉบับที่พิมพ์อาจจะเป็นของสมเด็จพระนารายณ์ฯ โปรดให้จัดเป็นหนังสือก็เป็นได้” (นริศรานุวัดติวงศ์, 2505 : 243)

การจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับวิชามวยในสมัยจารีตน่าจะประสบปัญหาในการเผยแพร่ข้อมูลในลักษณะเป็นวงกว้าง เพราะไม่มีการบันทึกไว้อย่างกว้างขวาง มีลักษณะเป็นคำบอกเล่าของบุคคลในวงแคบ บางครั้งการเรียนการสอนมวยในอดีตจะเน้นการฝึกสอนจากการปฏิบัติระหว่างครูมวยกับลูกศิษย์เป็นส่วนใหญ่ และอาจมีการท่องจำแบบโคลงกลอนในกรณีของผู้อ่านออกเขียนได้เท่านั้น (สมพร แสงชัย, อติศร (ขวลิต) ไกรว่อง, วินัย จำปาอ่อน, ประไพพร จันทะบัณฑิต และวชิรา วิสุกัน, 2557 : 248)

นอกจากนี้ ถ้าหากพิจารณาถึงวิธีการในการสืบทอดความรู้ ก็จะได้เห็นว่าวิธีการสืบทอดความรู้ในสมัยจารีตโดยเฉพาะของไพร่นั้นมีแนวโน้มที่จะเป็นการใช้วิธีการดูหรือการฟัง มากกว่าจะใช้วิธีการอ่าน สภาพดังกล่าวเกิดขึ้นจากการที่วิถีชีวิตของไพร่ซึ่งทำการผลิตในแบบยังชีพไม่จำเป็นต้องใช้ตัวหนังสือหรือการอ่านเข้ามาเกี่ยวข้อง (สายชล สัตยานุรักษ์, 2558 : 101) ทำให้การแพร่กระจายความรู้ด้วยวิธีการเขียนเป็นตำรานั้นจะกระทำได้ยาก

เมื่อประกอบกับวิธีการบันทึกวิธีการชกมวยของคัมภีร์มวยปลัดเต็งที่พระปลัดเต็ง วัดชนะสงคราม ได้มอบให้แก่หอสมุดแห่งชาติ เมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2474 ซึ่งบันทึกวิธีการชกมวยด้วยการวาดภาพ และบางภาพจะมีภาษาเขียนกำกับไว้ว่าไม้ (แม่ไม้) หรือลูกไม้และไม้เท้า อย่างครบถ้วน แต่บางภาพจะไม่เขียนไม้เท้าไว้เลย (สมพร แสงชัย, อติศร (ขวลิต) ไกรว่อง, วินัย จำปาอ่อน, ประไพพร จันทะบัณฑิต และวชิรา วิสุกัน, 2557 : 185) คัมภีร์มวยปลัดเต็งน่าจะเป็นมวยของชาวบ้านธรรมดาที่อาจจะไม่รู้หนังสือมากนัก ข้อสังเกตประการหนึ่งคือไม่มีชื่อท่ามวยไพเราะบัญญัติไว้ (สมพร แสงชัย, อติศร (ขวลิต) ไกรว่อง, วินัย จำปาอ่อน, ประไพพร จันทะบัณฑิต และวชิรา วิสุกัน, 2557 : 247) เป็นไปได้ว่าตำรามวยที่เกากว่านั้นน่าจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันเพราะคัมภีร์มวยปลัดเต็งเป็นหนึ่งในตำรายุคอยุธยาที่รวบรวมขึ้นมาในสมัยรัชกาลที่ 3 ซึ่งการรวบรวมความรู้ดังกล่าวนั้นเกิดขึ้นหลังจากการเสียกรุงศรีอยุธยาไปเพียง 50 ปีเท่านั้น น่าจะทำให้คนที่เคยผ่านช่วงเวลานั้นยังมีชีวิตอยู่และพอรู้ว่าการบันทึกตำรามวยในยุคก่อนหน้านั้นเป็นอย่างไร (สมพร แสงชัย, อติศร (ขวลิต) ไกรว่อง, วินัย จำปาอ่อน, ประไพพร จันทะบัณฑิต และวชิรา วิสุกัน, 2557 : 185)

ซึ่งการวาดภาพเองนั้นก็น่าจะทำให้เกิดความยุ่งยากไม่แพ้กับการเขียน และอาจจะก่อให้เกิดความยุ่งยากในการตีความกว่าการเขียนด้วย ถ้าหากคนวาดไม่สามารถวาดได้สื่อความว่าท่ามวณั้นเป็นท่าอะไร หรือท่าอย่างไร

แม้แต่แบบเรียนมวยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ซึ่งมีความก้าวหน้าในระบบการพิมพ์เผยแพร่จำนวนมากแล้ว แต่นั่นก็क्रमวยสมัยจารีตที่มีชีวิตคาบเกี่ยวมาจนถึงสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์จำนวนไม่น้อยยังคงใช้ระบบการฝึกสอนแบบคำกลอนแล้วนำมาบันทึกเป็นตัวอักษร ดังเช่นวิธีการบันทึกโดยพระหม่อมสมหารเจ้าเมืองโคราชที่ได้นำนักมวยมาชกกันในงานพระราชพิธีพระบรมศพพระองค์เจ้าอุรุพงษ์รัชสมโภชในสมัยรัชกาลที่ 5 ก็เป็นไปในลักษณะของการใช้คำกลอนช่วยจำแล้วนำมาตีพิมพ์อีกที ความว่า

“...ไม้หนึ่งหมัดที่ยืนชักคืนมา ตีเท้าหน้าพร้อมชักให้ยกตาม ไม้สองให้ปิดปากชกด้วยศอก ไม้สามบอกห้ามไหลคือไม้สาม ไม้สี่ให้ชนอกท่านบอกความ ชักออกตามชกในไขวาทิ ประสานงาไม้ห้าท่านบอกไว้ ตามนิลยศครูสอนแต่ก่อนก็ จบไม้ครูห้าไม้ไว้พอดี ยังไม่มีเบ็ดเตล็ดไม่เสร็จการ....” (เหมษมาหาร, 2472 : 11)

ตัวอย่างดังกล่าวข้างต้นน่าจะแสดงให้เห็นได้ว่าเค้กลางการบันทึกเกี่ยวกับตำราวิธีการเรียนมวยสมัยจารีตน่าจะมีลักษณะเป็นการบันทึกเป็นคำกลอนบอกเล่ามากกว่าจะเป็นตำราตีพิมพ์ และแม้ว่าจะมีการคัดลอกด้วยการเขียนด้วยมือ แต่การคัดลอกในลักษณะดังกล่าวก็ทำให้การแพร่หลายนั้นไม่สามารถกระจายตัวได้เป็นวงกว้างมากพอเท่ากับการพิมพ์เป็นจำนวนมากในสมัยหลัง การจดจำท่าทางมวยในสมัยจารีตจึงมีแนวโน้มที่จะจดจำด้วยการปฏิบัติท่าทางการชกมวยด้วยการฝึกซ้อมเป็นหลัก ทำให้ร่างกายเกิดความเคยชินในจังหวะท่าทาง มากกว่าจะใช้การจดจำด้วยการเขียนหรือการวาด และนี่อาจจะเป็นเหตุผลที่ทำให้การชกมวยในสมัยจารีตจนถึงในช่วงสมัยแรก ๆ ของรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ยังคงลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละท้องถิ่นไว้ได้ระดับหนึ่ง

บทสรุป

จะเห็นได้ว่าโครงสร้างของรัฐจารีตโบราณต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้น มิได้ก่อให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า “มวยไทย” ขึ้นอันเป็นสิ่งประจำชาติเลย หากแต่เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่โดยมีลักษณะเฉพาะไม่เป็นเอกภาพไปในแต่ละท้องถิ่น การอธิบายว่ามวยไทยเป็นสิ่งที่มีมาแล้วนับตั้งแต่สมัยรัฐจารีตโบราณ จึงเป็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนอย่างมากในการทำความเข้าใจประวัติและที่มาของมวยไทย โดยเฉพาะคำอธิบายของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ที่นำมุมมองแบบรัฐชาติสมัยใหม่เข้ามาตีความว่าการดำรงอยู่ของมวยไทยนั้นมีมานานแล้วนับตั้งแต่สมัยสังคมในรัฐจารีตโบราณ ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ผิดฝาผิดตัว บทความชิ้นนี้จึงพยายามจะชี้ให้เห็นถึงสภาพของ “มวย” สมัยจารีต บนพื้นฐานของสภาพสังคมของรัฐจารีตโดยตัวมันเอง

บทความชิ้นนี้ได้ชี้ให้เห็นว่ารูปแบบของมวยในสมัยจารีตนั้นมีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละภูมิภาค ดังจะเห็นได้ว่ามีการกำหนดรูปแบบวิธีการชกมวยที่ไม่เหมือนกัน มีการกำหนดแม่ไม้มวยที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งนอกจากจะเกิดขึ้นจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาค หรือความคิดที่แตกต่างกันของครูมวยแต่ละสายแล้ว ยังเกิดจากเงื่อนไขทางสังคมที่อยู่เบื้องหลังที่ทำให้วิชามวยในสมัยจารีตนั้นมีความแตกต่างกัน ซึ่งมีปัจจัย 4 ประการ ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น สภาพดังกล่าวจึงทำให้ไม่มีแม่ไม้มวยไทยมาตรฐานเกิดขึ้นในสมัยรัฐจารีตโบราณ และไม่มีกรรับรู้ว่ามีมวยนั้นคือมวยไทยอันเป็นสิ่งประจำชาติ

อย่างไรก็ดี รากฐานของ “มวยไทย” ที่พัฒนาขึ้นในสมัยรัฐชาติไทยสมัยใหม่นั้น ส่วนหนึ่งก็พัฒนามาจากการสังสมองค์ความรู้จากรัฐจารีตโบราณ แต่รัฐชาติสมัยใหม่นั้นมีกลไกที่ทรงพลังกว่าอย่างเทียบไม่ได้ และกลไกดังกล่าวนี้จะเข้ามาอุดช่องโหว่ที่ทำให้วิชามวยจารีตพัฒนากลายมาเป็นวิชามวยไทยสมัยใหม่ ผ่านการใช้กลไกที่รัฐชาติสมัยใหม่สร้างขึ้นอันได้แก่ การเกิดสถาบันทางการศึกษาที่นำไปสู่การผลิตครูมวยที่ได้รับการฝึกฝนการชกมวยในรูปแบบเดียวกันเป็นจำนวนมากผ่านสถาบันทางการพลศึกษาแบบใหม่ การสร้างระบบการคมนาคมแบบใหม่โดยเฉพาะเรือกลไฟ หรือรถไฟ ที่เอื้อให้เกิดการเดินทางไปเรียนการชกมวยข้ามภูมิภาคได้ในระยะทางที่ไกลและรวดเร็วกว่าสมัยจารีตเป็นอย่างมาก

กระบวนการเหล่านี้จะเป็นจุดเริ่มต้นที่ก่อให้เกิดการก่อรูปการชกมวยแบบใหม่ที่มีรูปแบบเดียวกันมากขึ้น ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดที่สุดคือการสร้างแม่ไม้มวยไทยกลางมาตรฐานผ่านสถาบันทางการพลศึกษาแบบใหม่ (สลับฟันปลา, ปักษาแหวงรัง, ขวาชัดหอก, อิเหนาแทงกริช, ยอเขาพระสุเมรุ, ตาเถรค้ำฝัก, มอญยันหลัก, ปักลูกทอย, จะเข้ฟาดหาง, หักวงไอยรา, นาคาบิดหาง, วิรุพหกกลับ, ดับขวาลา, ขุนยักษ์จับลิง, หักคอเอราวัณ) (จรัสเดช อุลิต, แสงง วิทยพิทักษ์, สนอง แสงสุข, ศรณ สุขพิมาย, พัฒนา บุญวงศ์ และธานี หอมจำปา, 2556 : 397) ซึ่งในเวลาต่อมาได้รับการยอมรับว่าเป็นรูปแบบแม่ไม้มวยไทยที่เป็นมาตรฐานของมวยไทยในปัจจุบัน (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2540 : 414)

เมื่อประกอบกับการที่ภาครัฐสามารถควบคุมปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดอาการบาดเจ็บที่น้อยลง จึงเริ่มให้มีการสนวนมแทนการคาดเชือก (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2540 : 49) เพื่อลดอาการบาดเจ็บจากการชกมวย การคาดเชือกที่เคยเป็นเอกลักษณ์ของมวยแต่ละสายที่ทำให้วิธีการชกแตกต่างกันออกไป ก็เริ่มถูกทำให้มีรูปแบบเดียวกันมากขึ้น พร้อม ๆ กับการก่อรูปแม่ไม้มวยไทยมาตรฐานทำให้เกิดธรรมเนียมการชกมวยแบบใหม่ขึ้นและถูกนำไปปฏิบัติซ้ำ ๆ กัน จนเกิดการจินตนาการได้ว่าการชกมวยดังกล่าวนี้คือ “มวยไทย” สิ่งประจำชาติไทยที่ได้รับการปรับปรุง ดัดแปลงขึ้นใหม่ ในช่วงที่รัฐชาติไทยสมัยใหม่เริ่มก่อตั้งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เชษฐพัฒนวนิช. (2555). **เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: อดีตถึงปัจจุบัน** (004330). เชียงใหม่ : สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ขจรค์ชัย-สุจิตต์ ทอดน่อง **“เมืองละโว้” ยัน 3,000 ปีไม่เคยร้าง ชีลพบุรีแสดงความเป็นมา “คนไทย” ชัดสุด.** (2560). สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2561, จาก https://www.matichon.co.th/bullet-news-today/news_773924.
- เขตร ศรียาภย์. (2550). **ปรัทัศน์มวยไทย.** กรุงเทพฯ : มติชน.

จรัสเดช อุลิต, แสงวณ วิทย์พิทักษ์, สมนอง แสงสุข, ศรณี สุขพิมาย, พัฒนา บุญวงศ์ และธานี หอมจำปา. (2556). **การจัดการความรู้มวยไทย 5 สาย**. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.

ทวีศักดิ์ เผือกสม. (2550). **เชื้อโรค ร่างกาย และรัฐเวชกรรม : ประวัติศาสตร์การแพทย์สมัยใหม่ในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธงชัย วินิจกุล. (2554). **“เสียดินแดน” เป็นประวัติศาสตร์หลอกไพร่ไปตายแทน**. สืบค้นเมื่อ 7 มีนาคม 2562, จาก <https://prachatai.com/journal/2011/02/33012>.

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (ม.ป.ป.). **รัฐสมัยใหม่**. สืบค้นเมื่อ 13 มีนาคม 2562, จาก <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=รัฐสมัยใหม่>.

นริศรานุกัฏติวงศ์, สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระยา. (2505). **สาส์นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ**. กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา.

พันธุ์ทิพย์ วีระเนตร. (2560). **3,000 ปี ลพบุรีไม่เคยร้าง “ขรค์ชัย-สุจิตต์” ชวนทอดน่องเมืองละโว้ คั่นต้นกำเนิดอยุธยา**. สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2561, จาก https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_771434.

ยังฮัสแบนด์, ยอร์ช. (2559). **พันแปดร้อยไมล์จากพม่าสู่สยาม : ปฏิบัติราชการลับในเมืองเชียงตุง** (สุทธิศักดิ์ ปาลโพธิ์, ผู้แปลและเรียบเรียง). กรุงเทพฯ : ริเวอร์ บุ๊คส์.

ลาลูแบร์, เดอะ. (2510). **จดหมายเหตุลาลูแบร์ ฉบับสมบูรณ์** (สันต์ ท. โกมลบุตร, ผู้แปลและเรียบเรียง). กรุงเทพฯ : ก้าวหน้า.

วันวลิต, เยเรเมียส. (2548). **รวมบันทึกประวัติศาสตร์อยุธยาของฟาน ฟลิต (วันวลิต) (นันทา วรเนติวงศ์ และวนาศรี สามเสน, ผู้แปลและเรียบเรียง)**. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

- ศรีสังขาลย์บดี, พระยา. (2518). **พระยาพิชัยดาบหักและประวัติเมืองพิชัย**.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ.
- สมพร แสงชัย, อติศร (ชวลิต) ไกรว่อง, วินัย จำปาอ่อน, ประไพโรจน์ จันทะบัณฑิตและ
วชิรา วิสุกัน. (2557). **มวยไทยเดิม**. กรุงเทพฯ : ทิพนครการพิมพ์.
- สมพร แสงชัย. (2545). **มวยไทย ศิลปะมวยไทยสายพระยาพิชัยดาบหัก**.
อุตรดิตถ์ : พี.ออฟเซตอาร์ท.
- สายชล สัตยานุรักษ์. (2558). **การวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่: ประวัติศาสตร์
สังคมไทย** (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2540). **ศิลปะมวยไทย**. กรุงเทพฯ
: สำนักงาน.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2553). **มวยไทย**. กรุงเทพฯ :
สำนักงาน.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2558). **โคราชของเรา**. กรุงเทพฯ : มติชน.
- เหมษมาหาร, คุณพระ. (2472). **ตำรามวย**. พระนคร : โรงพิมพ์บุญช่วยเจริญ.
- อรุณจักร์ สัตยานุรักษ์. (2555). **การเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ของชนชั้นผู้นำ
ไทยตั้งแต่รัชกาลที่ 4 ถึงพุทธศักราช 2475**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรุณ เวชสุวรรณ. (2550). **มวยไชยา และบางเรื่องเกี่ยวกับภาคใต้**. กรุงเทพฯ
: อรุณวิทยา.
- อัญชลี สุสายัณห์. (2552). **ความเปลี่ยนแปลงของระบบไพร่และผลกระทบ
ต่อสังคมไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว**.
กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์บุ๊คส์.